

Россин МЧС
Россин Федерацин граждански
оборонин г1уллакхашкахула а,
къаьсттинчу хьелашкахула а,
бохамийн т1аьхьалонаш
д1аяхарехула а йолу Министерство

ЛАЗИЙНАЧАРНА
ХЪАЛХАРА
ГЮ ДАР

ДАГАДАИЙТАРАН ТЕПТАР

Дагадаийтаран тептар лерина ду алсам нахана дIакхача Iалашо йолуш.

Чоьхьарчу а, арахьарчу а зеделларгна тIе а тевжаш, дагадаийтаран тептар чохь билгалъяьхна ю бохамашкахь, лазаршкахь, дIовш даларехь а, кхин а дахарна а, могашаллина а кхерам болчу хьелашкахь а, цамгаршкахь а хьалхара гIо даран хьокъехь кхузаманан рекомендацеш. Дагадаийтаран тептар лерина ду хьалхара гIо даран теоретически бух Iамо а, карлабаккха а, цу тIехь оьшу хаамаш бу, бохам хилча муха лела деза.

© ФБПУ «Россин МЧС орцан психологин гIоьнан Центр», 2024 шо

Лазийначарна хьалхара г1о дар

ДАГАДАИЙТАРАН ТЕПТАР

НОХЧИЙ РЕСПУБЛИКАН КЪАЪМНИЙН ПОЛИТИКИН,
АРХЪАРЧУ ЗІЕНИЙН, ЗОРБАНАН, ХААМИЙН
МИНИСТЕРСТВЕХЪ ЙОЛЧУ ШУЪЙРАЧУ ХААМИЙН
ГІРСАШКАХЪ НОХЧИЙН МАТТАХЪ НИЙСАЯЗДАРНА ТІЕХЪ
ТЕРГО ЛАТТОРАН КОМИССИС ЗОРБАНЕ МАГИЙНА

Хьалхара гЮ дар мехала гЮллакх ду зе хиллачеран дахар а, могашалла а келхьараяккхарехь, хЮнда аьлча аьтто бо деглехь дахарна кхераме долу сингаттам дIабаккха. Хьалхара гЮ дан йиш ю хилларг бIаьргашца гинчара а, орцан белхахoша а. Иза дан уьш Iамийна а, хьалхара гЮ дан кечбина а хила беза. Цундела боккха тидам тIебохуйту хIинцалерачу низамашца а, хьалхара гЮ даран кхузаманан бакьонашца а догIуш долу кхузаманан хьехаран гIирсаш арахецаро. Россин Федерацин могушаллин министерствос кьобалйинчу «Порядком оказания первой помощи» цIе йолчу листовкаца кечийна ду и Дагадаийтаран тептар Пособи дика сурташца гойтуш ю, тайп-тайпанчу хьелашкахь а, лазаршкахь а хьалхара гЮ даран кепаш кьеггина гойтуш ю.

Россин могушаллин министерствон «Могашалла Iалашъяр вовшахтохаран а, информатизацин а Центран Iилманан-талламан институт» Федеральни пачхьалкхан бюджетан учрежденин методически аккредитацин а, имитацин а центрان куьйгалхо, «Oьрсийн хьалхара гЮ даран юкьаралла» Ерригроссин юкьараллин организацин председатель, Медицинан Iилманийн доктор, профессор Дежурный Леонид Игоревич.

ХЪАЛХАРА ГЮ – иза стеган дахар кӀелхьардаккхаран сихонца дан дезаш долу цхьалха гӀуллакхаш ду.

Цуьнан Ӏалашо ю дахарна кхераме хиламаш дӀабахар, ткъа иштта кхин дӀа а зенаш ца хилийтар а, хила тарлуш йолу чолхаллаш а ца хилийтар.

Россин Федерацин могашаллин министерствон 2024-чу шеран Гезгмашин-беттан 3-чу дийнахь № 220н «Хьалхара гӀо даран низам кьобалдаран хьокъехь» омарца нийса а догӀуш (Россин Федерацин юстицин министерствон регистрацехь № 78363 йолчу 2024-чу шеран майхь 31, 2024), 9 сихаллин хьелаш а, 9 са кӀелхьардаккхаран гӀуллакхаш а ду, уьш карадерзо деза Муьлххачу а бохург санна стеган йиш ю.

ХЪАЛХАРА ГЮ ДОЛУ ХЪЕЛАМАН СПИСОК:

1. Кхетам цахилар.
2. СадаӀар а, (я) цӀий лелар а сацор.
3. Хийрачу дегӀо садеӀаран некъ дӀакъовлар а, кхин долу дахарна а, могашаллина а кхераме долу садеӀаран лазарш а.
4. Арахьара цӀий Ӏанор.
5. Механикан, химин, электрикан, йовхонан зенаш деш йолчу факторша, радиацино йина чевнаш, чевнаш, зенаш.
6. ДӀовш далар.
7. ДӀовш долчу дийнаташа хьакхадалар я хьакхадалар.
8. Кхетам дӀабаларца цхьаьна догӀу конвульсиван хьал.
9. Стресс хилча ира психологически реакцеш.

ХЪАЛХАРА ГЮ ДАРАН ЛИСТ:

1. Хъалан мах хадор, хъалхара гЮ дарехъ кхераме хъелаш кхоллар.
2. Зулам хиллачунна (зе хиллачунна) юкъара экспертиза яр, дIахьош долу арахъара цIий Iанор къастош. Оьшуш хилча, цхъана я масех кепара ханна цIий Iанор сацоран гIуллакхаш кхочушдан деза.
3. Зулам хиллачуьнгахь дахаран билгалонаш хилар къастор.
4. Кардиопульмонални реанимаци яр а, синIаткъаман некъан проходимость латтор а.
5. Зулам хиллачунна детальни экспертиза яр а, зе хиллачунна (нагахь иза кхетамчохь велахь) лазарш, чевнаш, дIовш далар, дIовш долчу акхаройн хъакхадаларан я хъакхадаларан билгалонаш къастош, механикан, химин, электрикан, йовхонан зенечу факторша йина чевнаш, радиаци ларъяр къастош. , кхин а дахарна а, могашаллина а кхераме долу хъелаш.
6. ДIовш долчу акхаройн чевнаш, чевнаш, дIовш далар, хъакхадалар я хъакхадалар, механикан, химин, электрикан, йовхонан зенаш деш йолчу факторша йинчу чевнашна, радиацина тIеIаткъам барна, кхин а дахарна а, могашаллина а кхераме долчу хъелашка хъаьжжина хъалхара гЮ дар.
7. Лотьро хъалха яздина лотьрийн лело молханаш лелорехъ зе хиллачунна гЮ дар.
8. Зулам хиллачунна дегIан оптималле хъал дIадалар а, латтор а.
9. Сихачу гЮьнан машен кхайкхар (нагахь санна хъалха кхайкхам ца хиллехь), хъал тергалдар, психологин гЮ дар, дIасалелар, дIасадаржор, тIейогIучу сихачу гЮьнан тобане, медицинан организацига, я хъалхара гЮ дан оьшучу лерринчу сервисашка дехъаваккхар.

Ст. 1-чу агIонца а догIуш. 31 Россин Федерацин 2011-чу шеран 21-чу ноябрехь арадаьллачу №323 «Бахархойн могашалла ларъяран бухех лаьцна» цIе йолчу Россин Федерацин Федеральни Законо, Оьрсийчохь хIора стеган бакъо ю, сихаллин гIуллакх нисделча, хъалхара гЮ дан, нагахь санна иза леррина Iамийна а, (я) говзалла. Цул сов, Россин Федерацин Бехтакхаман, Административан, Граждански кодексийн «Чрезвычайная необходимость» артикলেখь хъалхара гЮ динарг ларво, нагахь санна зе хилларг хъалхара гЮ деш велла я ларамаза зен хиллехь а.

ЧУЛАЦАМ

Хьалхара гІо даран гІуллакхийн тептар.	11
Юкъара рогаІалла зе хиллачаьрца инцидент	12
хиллачу меттехь дан дезаш долу гІуллакхаш.	
1. Хьалан мах хадор а, кхераме хІуманаш дІаяхар а.	14
Зулам хилларг дІасаваккхар.	
1.1. Машен чуьра я кхача хала йолчу меттигера зе	15
хилларг дІаваккхар.	
1.2. Зулам хилларг дІасалелоран юкъара бакъонаш.	16
2. Зулам хиллачунна юкъара экспертиза яр а,	19
арахъара цІий Іанорна хьалхара гІо дар а.	
3. Кхетам а, садеІар а толлуш йолу кеп.	24
4. Дог-пхенашна реанимаци яр.	25
4.1. Кийрахь хьакхамаш баран бакъонаш.	25
4.2. Искусственни садеІаран бакъонаш.	27

4.3. Автоматически арахъара дефибрилляторх (ААД) пайдаэцар.	27
4.4. Хийрачу дегІ о садеІ аран некъ буъззина дІ акъевлича, хъалхара гІ о дар.	29
5. Лазийначуна детальни экспертиза а, интервью а дІ аяхъар.	31
6. Хъалхара гІ о дан деза лазарш хилча, радиаци хилча, лакхара температура хилча, химин хІ уманаш хилча, дІ овш долчу акхаройн хъаькхча я хъаькхча.	32
6.1. Лазийначарна хъалхара гІо.	32
6.1.1. Корта лазийначунна хъалхара гІо.	32
6.1.2. БІаьргана а, бІаьрган негІаршна а хъалхара гІо дар.	33
6.1.3. Мерах цІий даьллачунна хъалхара гІо.	34
6.1.4. Ворта лазийначунна хъалхара гІо дар.	35
6.1.5. Накха лазийначунна хъалхара гІо дар.	35
6.1.6. Кийрахъ лазийначунна хъалхара гІо дар.	37
6.1.7. Меженашна чевнаш хилча хъалхара гІо дар.	38

6.2. Кийра дІовш делча хьалхара гІо.	41
6.2.1. Багахула дІовш делча хьалхара гІо.	41
6.2.2 ДІовш долу хІуманашца садоІуш хилча хьалхара гІо.	42
6.2.3 БІаьргашна чевнаш хилча хьалхара гІо.	43
6.3. Термоягорна чов хилча хьалхара гІо.	44
6.4. Йовхонах хьакхавелча (маьлха зІаьанаро вагийча) хьалхара гІо.	46
6.5. Шелоно зе дича хьалхара гІо.	48
6.6. Юкьара гипотерми хилча хьалхара гІо дан деза.	49
6.7. Ток тоьхча хьалхара гІо.	49
6.8. ДІовш долчу дийнаташа хьаькхча хьалхара гІо дан деза.	51
6.8.1 ДІовш долу саьрмико хьаькхча хьалхара гІо.	51
6.8.2 Хьалхара гІо дан деза ораматийн хьаькхначунна.	52

6.9. Хьалхара гӀо кхетамчуъра ваьллачунна.	53
6.10. Хьалхара гӀо дар приступаш хиллачунна.	53
7. Лоьро яздина лоьрийн лело молханаш лелорехь зе хиллачунна хьалха гӀо дар.	54
8. Зулам хиллачунна дегӀан оптимальни хьал дӀадалар а, латтор а.	55
9. Психологически гӀо-накъосталла дар.	56

ХЪАЛХАРА ГЮ ДАРАН ЛИСТ:

1. Хъалан мах хадор а, хъалхара гЮ дарехъ кхерам боцу хъелаш кхоллар а.

2. Лазийначунауна (зе хиллачунна) юкъара экспертиза яр, дІадюдуш долу арахъара цІий Іанор къастош. Оьшуш хилча, цхъана я масех кепаш пайда а оьцуш, цхъана ханна цІий Іанор сацоран гуллакхаш до.

3. Зулам хиллачуьнгахъ дахаран билгалонаш хилар къастор.

СИНКЕТАМ БУ:

5. Лазийначунауна лерина экспертиза яр а, цуьнга хеттарш дар а зе хиллачунна (нагахъ иза кхетамчохъ велахъ) травмат билгалонаш, чевнаш, дІовш далар, дІовш долчу акхаройн хъакхадалар я хъакхадалар, механикан, химин, электрикан, йовхонан зенаш деш йолчу факторша йина чевнаш, радиацин Іаткъам, кхин а дахарна а, могашаллина а кхераме долу хъелаш къасто.

6. ДІовш долчу акхаройн чевнаш, чевнаш, дІовш далар, хъакхадалар я хъакхадалар, механикан, химин, электрикан, йовхонан зенаш деш долчу факторша дина зенаш, радиаци хъакхалар, кхин а дахарна а, могашаллина а кхераме долчу хъелашка хъабжжина хъалхара гЮ дар.

7. Лоьро хъалха яздина лоьрийн лелоран молханаш лелорехъ зе хиллачунна гЮ дар.

8. Лазийначуна дегІан оптимальни хъал латтор.

СИНКАЙТАМ БАЦ:

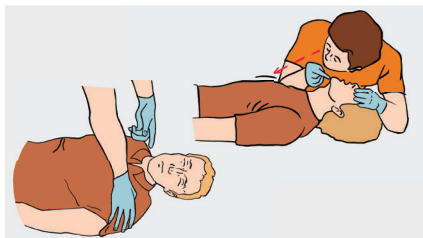
4. Кардиопульмонални реанимаци яр а, синІаткъаман некъан проходимость латтор а.

9. Сихачу гЮьнан машен кхайкхар (нагахъ санна хъалха кхайкхам бина бацахъ), хъал тергалдар, психологин гЮ дар, дІасалелар, дІавигар, сихачу гЮьнан тобане, медицинан организацига, я хъалхара гЮ дан оьшучу лерринчу сервисашка дехъаваккхар.

Зулам хиллачаърца инцидент хиллачу меттехь лелочу гІу ллакхийн юкъара рога лла:

1. Хъайна а, зе хиллачунна а цхъа а кхерам ца хиларх тешна хила. Медицинан пІе лгаш а, масканаш а лелае. Зулам хиллачеран терахь мах хадор, аьтто балахь, хъалхара гІо дан кийча хиларх лаьцна хаам бар. Нагахь санна иза хийрачу дегІо дІа кьевлина белахь, синІа ткъаман некъ дІа сабаржор ларде.

2. Зулам хиллачунна юкъара экспертиза яр. Арахъара цІи й Іа нор сацаде, нагахь санна иза гучудалахь (хъажа 18 аго).

3. Зулам хиллачунна синкхетам хилар (хъажа 23-гІа аго) а, садеІа р а къастор. Нагахь санна хьо кхетамчохь велахь, №5-чу гІулча тІе а, цул тІаьхъа а дІаго .

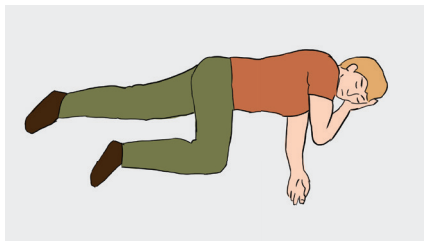

4.1. Нагахь санна кхетамчохь, садоІ уш, циркуляци яцахь, 103 я 112 номерш а тоьхна, сихачу гІ оьнан машене кхайкха (айхь, я кхечеран гІ оьнца).

Дла доладе кардиопулмонални реанимаци роуГ-роуГла на, кийрахь дла садаржар а, искусственни садеа р а (хьажа: аГю 24) 30 компресси 2 садеа рца нисъелла.

Автоматизированни арахьара дефибриллятор лелае, нагахь санна иза елахь (хьажа 26 аГю).

4.2. Нагахь санна зе хилларг кхетамчохь воцуш велахь, дахаран билгалонаш елахь (я нагахь санна цуьнан юьхьанца и билгалонаш хиллехь), лакхарчу синла ткьаман некъан проходимость ларъе (стабильни аГю нан хьал) я дла са а лестош, лазийначун корта лаца, хьаж хьала а айбина (нагахь санна йиш яцахь стабильни аГю нан меттиг ло).

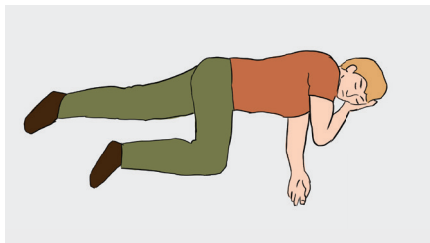

5. Зулам хиллачунна лерина экспертиза яр, дло вш долчу акхаройн травман билгалонаш, чевнаш, дло вш далар, я хьакхадалар, механикан, химин, электрикан, йовхонан зенаш деш йолчу факторша йина чевнаш, радиацин ла ткьам а, кхин долу цуьнан дахарна а, могошаллина а кхераме долу хьелаш къастош.

6. Билгалъяхьначу симптомашца доггу ш долу хьалхара гю дар.

7. Лоьро хьалха яздина молханаш лело гю де зе хиллачунна.

8. Зулам хилларг дегIа н уггаре а дикачу метте дIа хIо ттаве, цуьнан хьоле а, лазарийн тайпане а къастош (хъажа 54 арIо).

9. Сихачу гIо ьнан машен кхайкхар (нагахь иза хьалха кхайкхина яцахь). Сихачу гIо ьнан машен я кхийолу сервисаш схьакхачале, зен хиллачун хьолан тергонехь латтаде, цунна психологически гIо -накъосталла дан деза. Сихачу гIо ьнан тоба схьакхаьчча, зе хилларг цаьрга дIа ло, хаттаршна жьопаш ло, шайгахь хила тарлучу гIо -накъосталла а де.

1. Хиаллачуна мах хадор, кхераме хIу манаш дIа яхар. Зулам хиллаверг дехьавахкхар.

Гонаха хъажа, мах хадор хьайна а, зе хиллачунна а кхерамазаллин тIе гIа нан. Оьшуш хилча, зе хилларг кхераме йоцчу метте дIа вахийта. Иза дан леладе зе хилларг дIа салелоран цхьана кепех.

1.1. Машен чуъра я тІекхача хала долчу меттигера зе хилларг дІаваккхар.

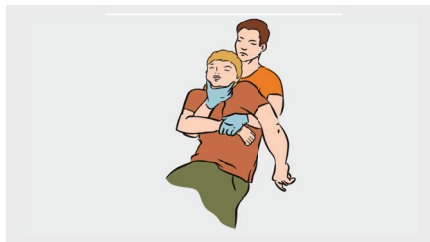

Уггар хьалха хьайна маърша хиларх тешна хила!
Машен чуъра я кхечу кхача хала йолчу меттигера зе хилларг
дІаваккха дезаш хилча:

- нагахь санна цуънан дахарна а, могошаллина а кхерам беллахь.
- нагахь санна зе хилларг волчу хьелашкахь хьалхара гІо дан аьтто бацахь.

- вортаных ца лоцуш схьавахкхар;
- лазийнарг, шен йовлакхан доьхка я гІодаюкъ тІе а лаьцна, букъ хьайна агІор мелла а дІаберзо беза;
 - куьйгаш пхьаьрсаш кІела диллина, зе хиллачун цхьана куьйган хьалхара пхьарс схьалаца;
 - зе хилларг схьадаккха.

- Вортан даьІ ахкаш фиксаци а еш схьавахкхар;
- лакхахь йийцина приемаш кхочушъяр;
 - зулам хиллчуна дІасахьавзиначу логах уггаре а герга долчу куьгца цуънан хьаж дІанисде;
 - зе хилларг схьавахкха.
 - Зе хилларг дІаваккхинчул тІаьхьа, кхераме йоцчу метте дехьавахкха иза.

Нагахь санна вортан даЫ ахкашна зе хилла аьлла шеко елахь, корта а, вортан даЫ ахкаш, а фиксацийн гІ айгІ бан беза.

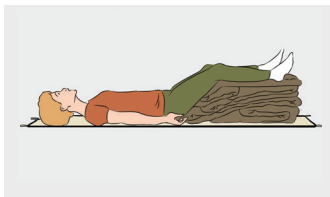
1.2. Зе хилларг дІасалелоран юкъара бакъонаш.

ТегІан тІе хъалавоьдуш (машенна чу лазавийнарг дІавуьгуш), зе хилларг хьалха корта болуш дІавуьгу.

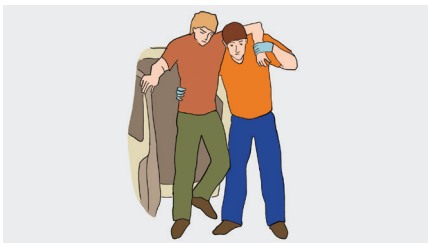
ТегІан тІера охъавогІуш (транспортх дІавоьдуш), зе хилларг хьалха когаш болуш дІавуьгу.

Дика цІий дайна стаг дІавуьгуш, цуьнан когаш коьртал лекха хила беза.

Хьалха зе хилларг дІавуьгушволчо шен когаш кІел дика хьожу, тІехьа воьдучунна массо а дуьхьалонаш йовзуйту. ТІехьара дІавуьгушволчо зе хиллачун хьал тергалдо, оьшуш хилча, омра до: «Саца!» – Іеттор дІадоладелла! я «Саца! – Кхетамчуьра ваьлла!

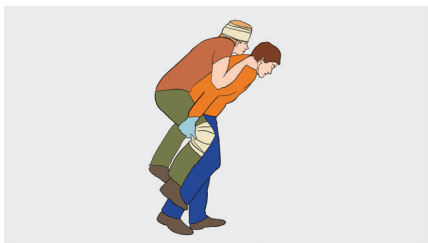

Тайп-тайпана некъаш ду зе хилларг транспорте я кхерамечу метте дІасалело, лазарийн тайпана а, зе хиллачун хьоле а, дІасалелоран декъехь дакъалоцуш болчу нехан терахье а, церан дегІан таронашка а хьаьжжина.

а. Зулам хилларг ша цхьаммо дІавигар, гІюртор а еш. Ишта кеп гІеххьа лазийна, кхетамчохь болу нах дІавигар лелаяран масалла.

б. Зулам хилларг цхьаь бен воцушчо иза дІаса а тарвеш дІавигаран кеп. Цунах пайдаоьцу чІогІа тІех йозалла йолу зе хилларш генайоьчу меттигашкахь дІасалело. Лахарчу меженашна лазийначу нахана лело мегар дац.

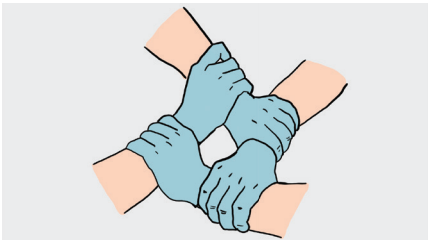
в. Цхьаь бен воцу зулам хилларг букь тІехь дІавигаран кеп. Лело йиш ю лахара йозалла йолу зулам хилларг дІасалело. Кхетамчохь воцу зулам хилларг дІасалелочу хенахь лело ца оьшу.

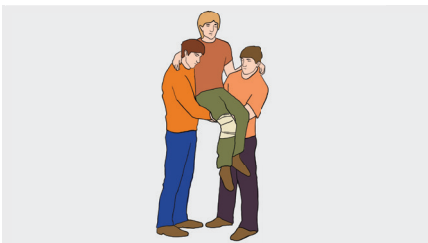
г. Зулам хилларг карахь дІавигаран кеп. Цунах пайдаоьцу оцу кепаш пайдаэца дегІан ницкъ тоьуш болчу наха. И кеп лело мегар ду кхетамчохь боцу нах дІасалело. Букь тІехь лазийна аьлла шеко йолуш зе хилларш цу кепара дІасалело дика дац.

д. Цхъаъ бен воцу зулам хилларг белш тӀехъ дӀавигаран кеп. Иштта дӀасалелочу хенахъ, лазийначунна куьг лаца деза. И кеп лело мегар яц кийрахъ а, букъ тӀехъ а лазийна нах дӀасалелочу хенахъ.

е. Диъ куьгах «ДогӀа» (замок) деш, зулам хилларг дӀасалелоран кеп. Куьйгаш схъаоьцу вукху куьйган а, гӀоьнчин куьйгаш а лацалуш. Куьйгаш дӀахӀиттор чӀогӀа хила деза, лазийнарг лаца.

ж. «ДогӀа» (замок) кхолладеллачул тӀаьхъа, цу тӀе охъахууш ву лазийнарг, цул тӀаьхъа иза хъала а айбина, дӀавуьгу. Зулам хиллачо ша дӀавуьгучу нехан белшаш схъа лаца йиш ю.

з. Кхаа куьйгаца лелочу догӀ анах пайда а оьцуш, букъ кӀ ел гӀ ортор а йолуш, зулам хилларг цхъаьна дӀ акхехъар. И кеп лелош, хъалхара гӀ о дарехъ дакъалоцучех цхъаммо куьг ца лоцу, вукхун белш тӀ е дӀ ахӀ оттадо. Цу куьйгах пайда эца йиш ю зулам хиллачо, иза дӀ асалелочу хенахъ шена гӀ ортор ян. Иштта дӀ ахъо кхетамчуьра вала кхерам болу зе хилларш я диъ куьйга лаца йиш йоцу зе хилларш.

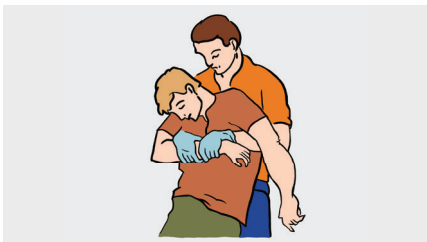

и. Зулам хилларг куыйгашца а, когашца а цхъаьна д'лавуьгуш. Оцу кепара д'ласалелочу хенахь, хьалхара г'ло латточу декъашхойх цхьаммо цхьана куыйга хьалхара пхьарс лаьцна, шен куыйгаш пхьарсаш к'елхула а дохуш, важа голашна к'ел а дохуш.

к. Букъ т'ехь лазийна аьлла шеко йолуш зулам хилларг д'лахьуш. Букъ т'ера лазар хиларх шеко йолуш стаг д'ласалело масех стаг оьшу, хьалхара г'ло деш болчу декъашхойх цхьаннан куыйгаллица лазийнарг хьала а айбина, д'ласалело. Д'лахьуш хенахь, хьалхара г'ло деш болчу декъашхойх цхьаммо хьалхарчу куыйгашца г'лортор ян еза зе хиллачун корта а, гай а. Букъ лазар хиларх шеко йолчу зе хиллачунна атта а, кхераме а дац иза халачу, нийсачу т'ехь (масала, щита т'ехь) лело.

2. Зулам хиллачунна юкъара экспертиза яр а, арахъара ц'и ий Iанорна хьалхара г'ло дар а.

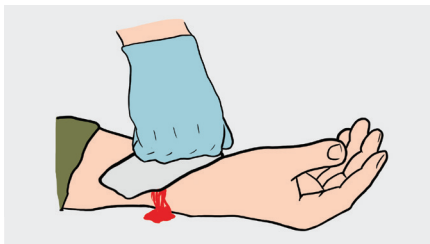
Хьуна а, зе хиллачунна а цхьа а кхерам ца хиларх тешна хила. Лоьрийн каранаш леладе, зе хиллачун дег'ан жижигах ларвала. Зулам хилларг дехьавахкха (оьшуш хилахь).

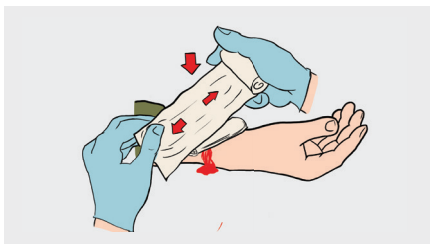
Сихха (1-2 секундехъ) хъажарца таллам бан беа, арахъара цІий Іанор ладаме дуйла къасто.

ЦІий Іанор сацаде уггаре а нийсачу кепэх йолу кепийн цхъаьнакхетарх пайда а оьцуш.

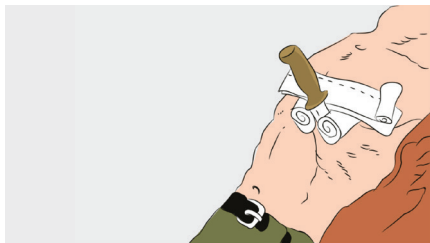
Арахъара цІий Іанор цхъана ханна сацоран кепаш:

1. Чов йоллу меттиг цІий Іанор сацадеш тІеталае.

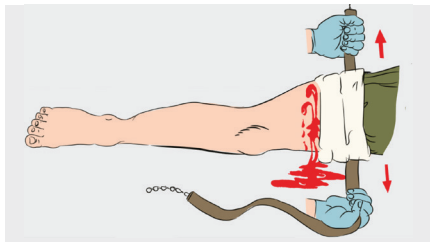
2. ТІ еІ аткъам бан бинт ехка. Чов масех салфеткица я масех тІекІалыйиллинчу марлин я бинтца дІакъовла. Лакхахъ бинт чІогІа дІаехка. Нагахъ санна бинт яшош елахъ, цунна тІе кхин а цхъа-ши салфетка чІогІа хъарча е, цултІехъа тІехула пІ елгашца чІогІа тІеІовда.

Нагахь санна чевнехь хийра хIума елахь, бинтийн рулонашца, гипсца я дIаюьйш йолчу хIуманца чIагIе иза.

Инцидент хиллачу меттехь чевна чохь йолу арахьара хI ума дI аяккхар магийна дац!

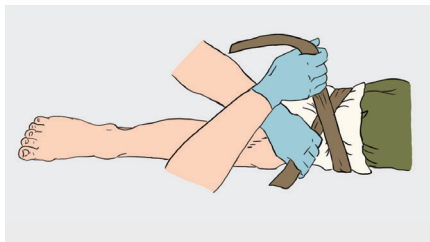
Кхайкха (айхь, я кхечеран гI оьнца) сихачу гI оьнан машен.

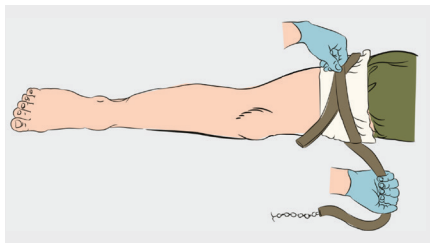
3. Ций сацоран жгут ехка.

Ций сацоран жгут меженах ций дIадоьдуш бен ца леладо, кхечу кепара ций дIадоьдуш сацо аьтто боцчу хьолахь я уьш эффект йоцуш хилча!

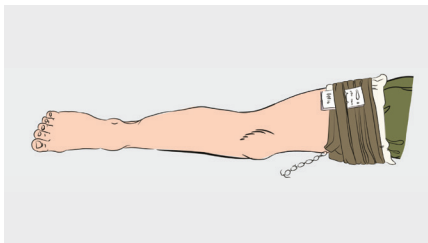
Ций сацоран жгут ехка зе хиллачун духаран кIедачу кийсакна/элементана чевнна тIехула а, цунна ма-хуьллу гергахь а (чевнна 5-7 см генахь).

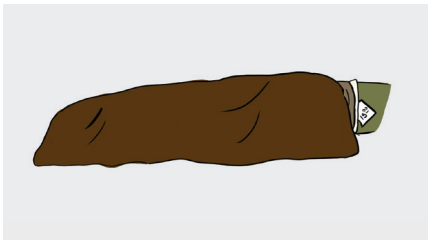
Ций сацоран жгут меженна кIел а йиллина, дIасаозае. Ций сацоран жгут хьалхара дIаерзар чIагI е, чевнера цI ий дI адалар сецна хиларх тешна хила.

Ций сацоран жгут тIаьхьадогIу дIадерзарш кIезиг ницкьаца леладе хьалаволуш йолчу спиралехь, хьалха хилла дIадерзар гергарчу хьесапехь ах дIа а лоцуш.

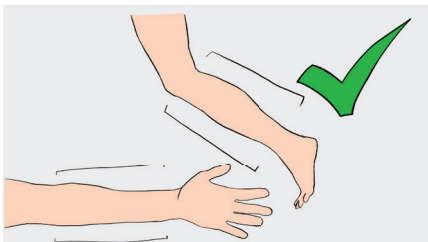

Ций сацоран жгут кѣ ла дѣа язде, бигт дихкина де билггал долу а, хан а гойтуш. Дѣа яздина долу кехат бинтца а, духарца дѣа макъовла.

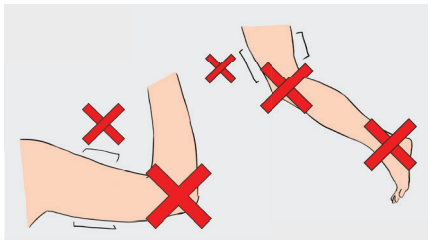

Ций сацоран жгут йикиначултѣа бхѣа лазийна меже меттах ца яккха еза, йовхачу духарца я йовхонан юргѣа нѣа дѣа юбзна хила еза.

Ций сацоран жгут уггаре а кхераме йоцу хан 2 сахѣт ю шеран муѣлххачу хенахѣ а. И хан яѣлча, жгут дѣа яккха аѣтто бу ЛЕРРИНЧУ медицинан учрежденехѣ.

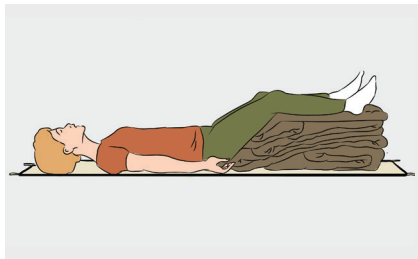

Ций сацоран жгут ехка мегар йу кога даѣѣа хкашна, хѣалхарчу пхѣаѣрсана а!

Ций сацоран жгут ехка мегар яц суствашна а, юккѣерачу белшан кхоалгѣа чу декъана а, лахарчу кхоалгѣа чу декъана а!

Нагахь санна цІий сацоран жгут лело уггаре а лакхара хан чекхъяллалц гІо ца кхачахь, нагахь санна хьо кечвелла велахь, хІара дан деза:

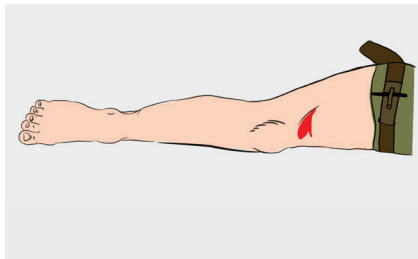

1. Чевнна тІе ма-дарра тІеІаткъам бар.
2. Жгут 15 минотехь паргІатъяккха.
3. Аьтто балахь меженна массаж е.
4. Жгут хьалха йикина меттигна жимма лакхахь ехка.

Нагахь санна цІий юха а дІадоладелча, човна тІе ма-дарра тІеІаткъам баро гІо ца дахь, цІий сацоран жгут СИХХА чІагІье!

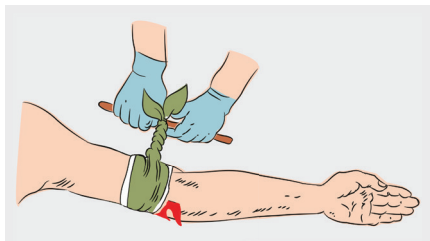
Нагахь санна дикка цІий дайахь, лазийнарг охьа а виллина, когаш хьалаайбе.

ЦІий сацоран жгут ехкаран кеп:

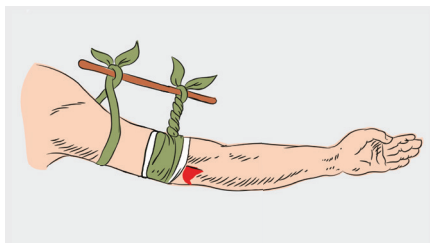

Цу доьхкан пряжка юккъехула дІа а хьарчийна и доьхка дІа оза де, меженна гонаха дІа а хьарча де. Липучкаца фиксаци е. Жгутан легаш (рычаг) ерзае, цІий дерриге а сацадаллалц. Трещотка дІаюьллу дІакъовларан Іуьрг чу (я кхечу кепара, говзанчаша бинчу тІедилларца).

Нагахь санна стандартан ций сацоран жгут яцахь, лелае хьовзош йолу жгут:

Керахь йолчу материалах (кIади, шарф) йина хьовзош йолу жгут йилла чевнна тIехула йолчу меженна гонаха духарна тIехула я кIади чкьор тIе а диллина. Чаккхенаш вовшашца дIа а йихкина, шед бан беза.

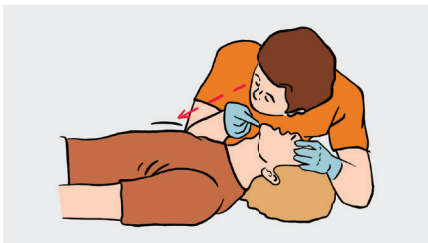

Цу чу Iаса (я кхин цунах тера хIума) чуйобллу, иза шедана кIелахь хир йолуш. Турникет чIагIе, шед ерзош, ций дIадовлалц. Iаса дIа ца ерзийта, дIахIоттае. Хьовзош йолу жгут лелайо стандартан ций сацоран жгут санна йолчу бакьонашца.

3. Кхетам а, садеIар а толлуш йолу кеп.

Кхетам толлуш, зе хилларг белшаш тIера кIеда-мерза ластош, хатта: «Муха ву хьо?» – ГIo обший хьуна?

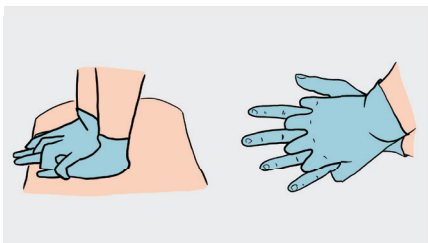
СадоІу некъ схъабелла. Иза дан цхъа куыг лазийначун хъаж тІе а диллина, вукху куыйган шина пІелгаца хъаж хъала а айбина, корта юхаберзо беза. Хъайн бесни а, лерг а лазийначун бага а, хъаъж тІе а хъарчийна, цуънан кийра а хъоъжуш. Цуънан саделаре ладогІа, хъайн бесни тІехъ арадоккху хІаваъ хаа, кийрахъ хъийзарш хилар я цахилар къастаде (10 секундехъ).

Нагахъ санна садоІуш дацахъ, хъайн гІоънчана тІедилла деза сихачу гІоънан машен кхайкха: «Стаг садоІуш вац. Сихха гІо кхайкха, ахъ телефон тоъхна хилар хайта суна».

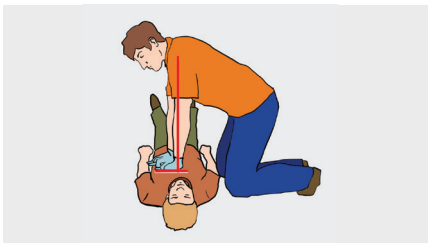
4. Кардиопульмональны реанимаци дІаяхъар.

4.1. Накха тІелаткъам баран бакъонаш.

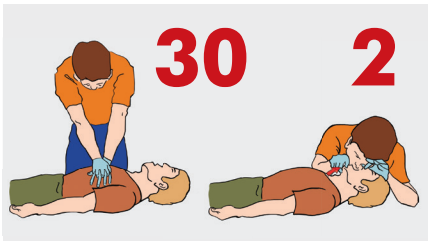

ИЗА ДЕШ ДАЦ ЧІОГІАЧУ, НИЙСАЧУ МЕТЕХЪ БЕН!

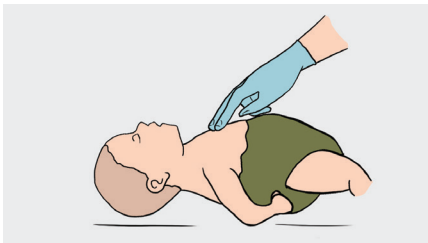
Хъайн куыг накха юккъе дІахІоттаде. ШолгІа куыг хъалхарчунна тІе дІахІоттаде, пІелгаш вовшашца чуч а таси догІа де.

Локхаш тѣхъ нисде куьйгаш, белшаш дѣлхитгае лазийначунна тѣхула, наххан перпендикулярехъ тѣлаткъам беш.

Хъайн дерриге а дегѣан йозаллех пайда а оьцуш, зе хиллачун наххана тѣе куьйгашца тѣлаткъам бе, 5-6 см кѣргене кхаччалц, минотехъ 100-120-зза.

Шо кхачанза долчу берашна наххана тѣлаткъам бо шина пѣлгаца. Даккхийчу берашна - цхъана я шина куьйгаца.

4.2. Искусствени садеІар кхочушдаран бакъонаш.

Цхъа куыг хъаж тІе а диллина, вукху куыган шина пІелгаца хъаж хъалаайдеш, зулам хилчун корта юхаберзабе. Шина пІелгаца зе хиллачун мерса дІадукъа. КІорга са а даьккхина, зе хиллачун бага гонаха балдаш дІа а къевлина, 1 секундехъ цхъабосса цуьнан садеІаран некъаш чу са а даьккхина, цуьнан нахха хъалабаккхаре хъоьжуш. секундал сов хан яккха ца еза. 10 секундал сов хан яккха ца еза 2 искусствени садеІарца кхочушдаран бакъонашца.

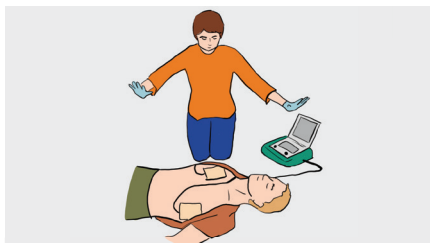
Билгалдаккхар: И процедура дІахъош, хъалхарчу гІоьнан аптеккина юкъайогІучу багара-бага реанимацин аппаратах пайдаэца дика ду.

РоГІ-роГІехъ 30-зза наххана тІе куыгашца тІеІаткъам беш, 2-зза искусствени садеІарца, реанимаци еш болчу нехан терахъе ца хъоьжуш.

4.3. Автоматизированни арахъара дефибрилляторах (ААД) пайдаэцар.

Автоматически арахъара дефибриллятор лелеае, аьтто белахъ! Иза лело мегар ду я сихха (хІокху минотехъ дог деттадалар сацадо), я 3-5 минот яьлча.

Иза дан:

- Гюьнчага ААД схъаийта ала.
- Кардиопулмонални реанимаци йолае: 30 накхана тIеIаткъам беш роI-рогIана 2 чусадеIарца искусственни садеIарца.
- ААД схъакхаьчча иза дIа а йиллина, цу чохь болу хьехамо бохург кхочушде:
- накхана тIе электродаш дIатоха.

Билгалдаккхар: Нагахь санна гIо деш хилча шина я масех декъашхочо, электродаш дIатоьхначу хенахь дIадахьа деза КПР.

- ААД-н командица, цхьаммо а зе хиллачух куьг ца хьокхуш хиларх тешна, кнопка тIе а талийна, шок дIакхачо еза.

- ХIара дIадаьлча, кхидIа а КПР дIаяхьа.
- Кхин дIа а зе хиллачунна гIо дар, дефибрилляци а, КПР а хийцалуш!

КПР сацо мегар ду, нагахь санна:

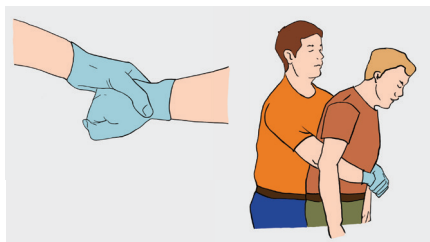
- сихачу гIюьнан тобанаш я леррина сервисаш схъакхаьчна,
- лазийначунна шера дахаран билгалонаш гайтира,
- деIан кIадвалар бахьана долуш кардиопулмонални реанимаци дIаяхьа аьтто бац (гIюьнча юкьаозо веза), .
- кхерам бара хьалхара гIо деш волчунна.

4.4. Хьалхара Үю дан деза, нагахь санна хийрачу дегҮю синҮаткьаман некъаш буьззина дҮакъевлича:

БАККХИЙЧАРГАХЬ .

Зулам хилунна тҮ ехьа а хҮ ыттина, иза хьалха а воккхуш, хьайн куьйган бухаца белшашна юккье 5 ира тохар де. ХҮ ора тохар динчул тҮ ахьа, новкьарло дҮ аяккхина я ца яккхина хьажа.

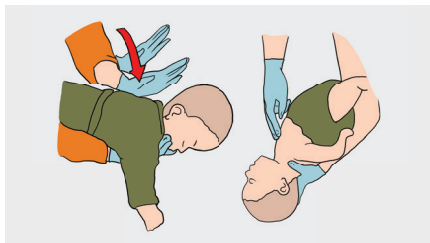

Нагахь санна хийра дегҮ дҮ а ца даьккхича, лакхарчу кийран тҮ еҮ анехь хьайн куьйгашца лаца зе хилларг. Цхьана куьйга пҮ елг а бина, хьайн кийрана тҮ ехула дҮ ахҮ оттабе, пҮ елг хьайна дуьхьал а болуш. Вукху куьйгаца пҮ елг схьа а лаьцна, ира цуьнан тҮ еҮ аткьам беш, чу а, хьала а аҮ ор. 5-зза тҮ еҮ аткьам баран раҮ карлаяккха.

Доьзалхочух йолчу зударшна а, дарстар долу нахана а (кийрана тҮ еҮ аткьам бан йиш яц!)

ДҮ адоло белшашна юккьехь тохарш дарца, наххана лахарчу декье тҮ еҮ аткьам а беш.

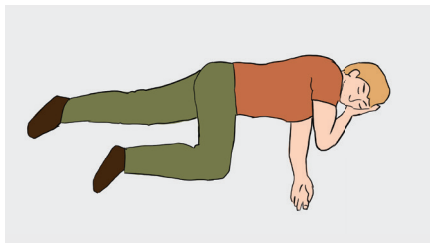

БЕРАШКАХЪ .

Билгалонаш: Бери садеІ ар сецаш ду, дист ца хуьлуш, ці еххъана сийна хуьлу, кхетамчуьра дала тарло. Бер хъайн хьалхарчу пхьаьрса тІ е а диллина, корта охъа а таІ ийна, цуьнан корта тІ е а тевжаш, белшашна юккье 5-зза тохар де. Нагахъ санна тІ араш деттарца гІ о ца хилахъ, лахарчу кийра 5-зза шина пІ елгаца тІ еІ аткъам бе. И гІ улчаш юха а лелайо, хийра хІ ума дІ аяккхалц.

Нагахъ санна зе хилларг кхетамчуьра ваьлла велахъ, дог-пхенашца реанимаци ян йолае. Цуьнца цхьаьна хъайн багахъ хийра хІ ума хила тарлуш хиларе хьовса, иза шен хеннахъ дІ адаккхархьама.

СадаІ ар меттахІ оттийначул тІ аьхъа, лазийнарг стабилан агІ онан метте охъавилла;. Даима а садеІ арна тІ ехъ терго латтае, сихонца медицинан гІ о кхаччалц!

5. Зулам хиллачунна лерина экспертиза яр а, хеттарш дар а.

Зулам хиллачунна лерина таллам бо, д'овш долчу акхаройн травман, чевнийн, д'овш даларан, х'якхадаларан я х'якхадаларан билгалонаш к'ястош, механикан, химин, электрикан, йовхонан зенаш деш йолчу факторша йина чевнаш, радиацин Iатк'ям, кхин а дахарна кхераме долу х'яелаш а, могашалла.

Зулам хиллачун детальни экспертиза д'ах'ьо уггаре а лерина а, ларлуш а!

Зулам хиллачун
корта таллар.

Зулам хиллачу
стеган вортана
экспертиза яр.

Зулам хиллачун
накха а, бук'ъ а
таллар.

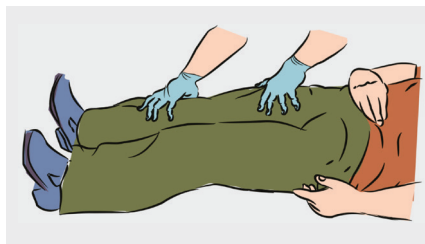

Зулам хиллачун
гай а, г'лод юк'ъа
таллар дан.

Хіора зе хиллачун
куьг талла.

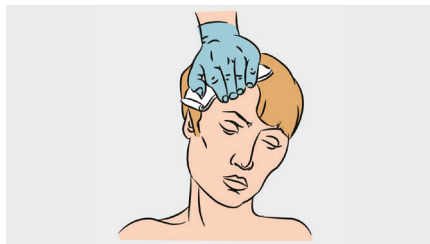
Зулам хиллачу стеган когашна
лери́на таллар дар. Нагахь санна
зе хиллачун дахарна а,
могашаллина а кхераме долу
чевнаш я кхин долу хьелаш
гучудалахь, хьалхара гІо дан
догІу гІуллакхаш дан деза.

Нагахь санна зе хиллачун дахарна а, могашаллина а кхераме долу чевнаш я кхин долу хьелаш гучудалахь, хьалхара гІо дан догІу гІуллакхаш дан деза.

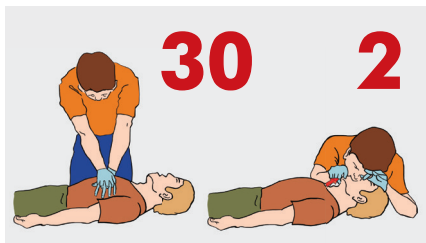
6. Лазар хилча, радиаци хилча, лакхара температура хилча, химин хІуманаш хилча, дІовш долчу акхаройн хьаькхча я хьаькхча хьалхара гІо дар.

6.1. Лазийначунна хьалхара гІо дар.

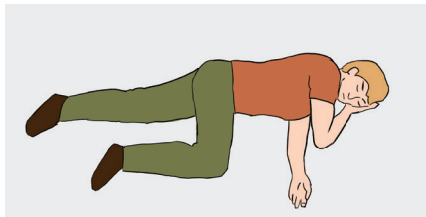
6.1.1. Корта лазийча хьалхара гІо

Ций Іанор сацаде, чевнна тІе ма-дарра тІеІаткѡам а беш, тІеІаткѡам беш йолу бинт йилла. Кхайкха (шайга я кхечеран гІоьнца) сихачу гІоьнан машен. Кхетамна а, садеІарна а тІехь терго латтор.

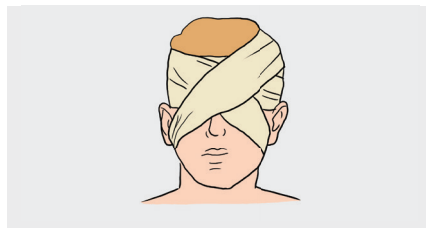

Нагахь санна дахаран билгалонаш яцахь, дI адоло деза кардиопульмональни реанимаци. Кхайкха (айхьа, я кхечеран гI оьнца) сихачу гI оьнан машен. КПР ян еза шен-шен садеIар меттахIотталц я медицинан белхахой схьакхачалц.

СадеIар меттахIоттийначул тIаьхьа (я нагахь санна садеIар латтийна хиллехь), лазийнарг стабилан агIонан метте дIахIоттаве. Сихха лобрийн гIо кхаччалц хаддаза садеIарна гIехь терго латтор.

6.1.2 БIаьргана а, бIаьрган негIар; а лазийначунна хьалхара гIо.

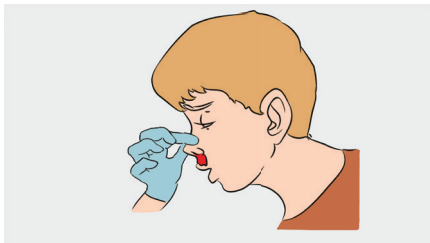

БIаьрган а, бIаьрган негIаршна а лазарш хилча, шина а бIаьргана бинт ехка (нагахь ший а бIаьргана бинт йихкна ца хилча, могуш болчу бIаьрган хьийзаро хьийзор бу, лазийна бIаьрг кхин а зенаш дийр ду). Сихха гIо кхайкха.

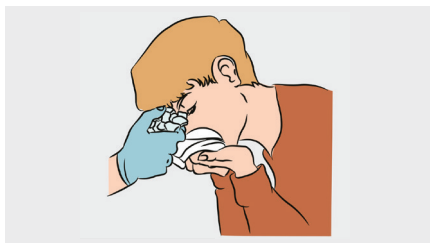

Зулам хилларг шеца волчу стеган куьг лаьцна бен лела ца веза!

6.1.3. Мерах ций даьлчунна хьалхара гю.

Нагахь санна мерах ций хьаьдда хилча, лазийнарг охьа а хаййна, корта жимма хьалха а бетташ, дI ахI оттабо. 15-20 минотехь хьайн хьаьжкI ийн тI емаш хьакха. Цу хьолехь зе хиллачо багахула садаI а деза!

Мерадукъ тIе шело йилла (мокха кIади, ло, яххьаш).

Зулам хиллачунна ций арадаккха хьажа (нагахь санна ций кийра кхачахь, дог керчар доладалар кхерам бу).
Нагахь санна 15-20 минотехь ций ца сецахь, сихачу гIоьнан машен кхайкха еза.

6.1.4. Хьалхара гю дан деза лаг а, ворта лазийча

Нагахь санна ций Ианор нислахь, човна тле ма-дарра тлетаткьам бан беза, тлетаткьам беш йолу бинт йилла еза.

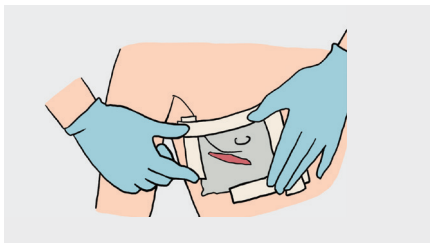

Нагахь санна хьайна шеко елахь букь тлера, вортана уллехь, лазар хиларх (некьан бохам, лекхачуьра охьавожар, хи чу вожар), нагахь санна лазийнарг меттахваккха везаш велахь, цуьнан корта а, гай а куьйга хьалхарчу куьйгашца нисде. Сихха лазийнарг длавоккхуш, цуьнан гай меттах ца даккха хьайн куьйгаца. Кхайкха (шайга я кхечеран гюьнца) сихачу гюьнан машен.

6.1.5. Накха болчу меттера даьлахкаш хиллачу чевнашна хьалхара гю.

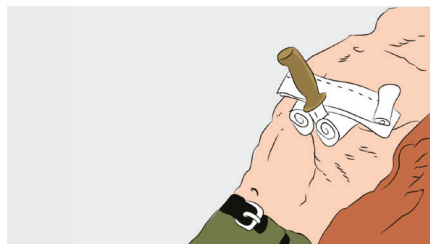
Билгалонаш: Накха болчу меттера даьлахкашна йинчу чевнах ций Ианор, хила тарлуш долу лоппаргаш а долуш, чевнехула хлаваь чудоьдуш а, арадолуш. Нагахь санна чевна чу яхна хлума яцахь, хьайн куьйгаца чевнна тле а талош, хлаваь длакьовла. Нагахь санна чов деглах чакхйолуш а елахь, чуйоглу а, арайолу а чевнан луьргаш длакьовла.

Хіаваъ чакх ца доглучу хІуманца дІакъовла чов, и хІума бинтца я пластырьца чІагІъе.

Зулам хилларг ах охъахиъначу метте дІахІоттаве, зе хиллачу агІор дІа а товжавеш.

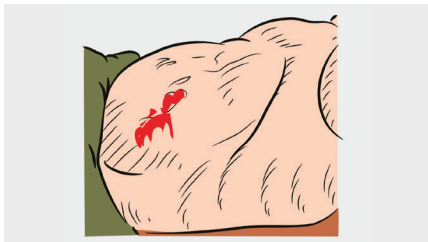

Нагахъ санна чевна чу яхна хІума елахъ, бинтийн рулонашца, я пластырьца чІагІъе иза.

Инцидент хиллачу меттехъ чевна чу яхна хІума дІаяккхар магина дац!

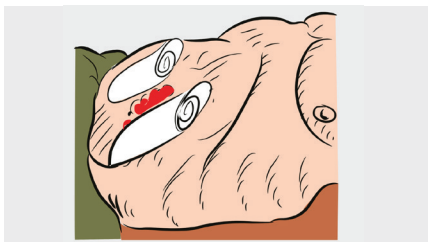
Кхайкха (айхъа, я кхечеран гІ оьнца) сихачу гІ оьнан машен.

6.1.6. Кийрахъ лазийначунна хьалхара гӀо дар.

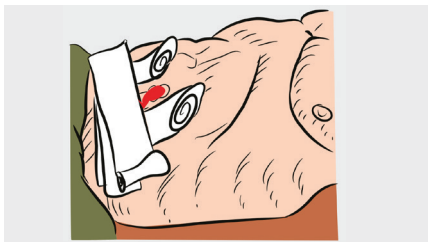

Нагахъ санна цӀий догӀуш делахъ, човна тӀе ма-дарра тӀелаткъам бан беза, тӀелаткъам беш йолу бинт тӀу йила еза.

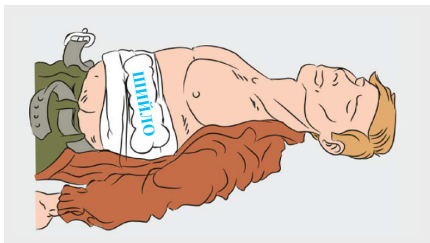
Магина дац кийра чура ара ялла меженаш юха а чов чу йилла а, бинташца, я пластырьца чӀогӀа дӀаехка а, чов тӀера хийра хӀуманаш дӀаяха а.

Нагахъ санна кийрахъ лазар хилча, чохъхара меженаш дӀасаяржарца, дӀасаяржийначу меженашна гонаха марлин бинтийн рулон дӀахӀоттае (яържина чохъхара меженаш ларъян).

Валикана тӀехула бинт я цӀена кӀади тӀе дилла. Лазийначу меженашна тӀе а ца тухуш, кийра дӀа а йихкина, бинт ехка.

Нагахъ санна кийра дІакъевлина лазар хилча (кийран пенах гуш чевнаш йоцуш) – кийрана тІе шийло йилла, ах дІ а сатта бина, вовшахтоьхначу когашна кІ ел валикаш а йилли лазийнарг букъ тІ е охъавилла;

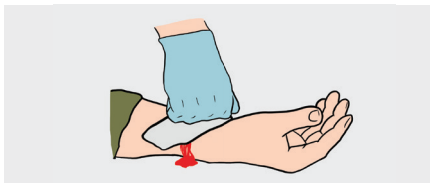

Гипотерми лазарх ларве зе хилларг. Довхачу юргІ анашца а, бедаршца а дІ а а хъарчийна. Кхайкха (хъайна я кхечеран гІ оьнца) сихачу гІ оьнан машен.
Кийрахъ лазарш хилча, лазийначунна магина дац малар а, яа хІума яар а! Цуьнан хъагвалар дІадаккха, балдаш дашорца.

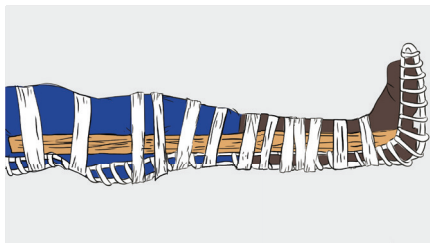
6.1.7. Меженашна чевнаш хилча хъалхара гІо дар.

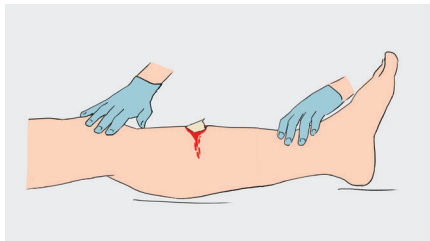
Хъуна а, зе хиллачунна а цхъа а кхерам ца хиларх тешна хила. Лобрийн каранаш леладе, зе хиллачун дегІан схъакъастарашах ларло. Зулам хилларг дехъавакха (оьшуш хилча).

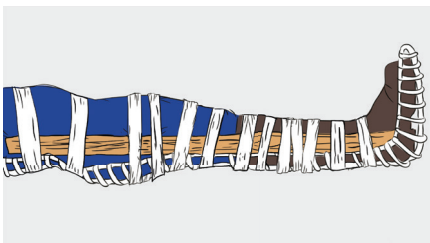
Кхайкха (айхъа, я кхечеран гІ оьнца) сихачу гІ оьнан машен.
 Арахъара цІ ий І анор сацаде.

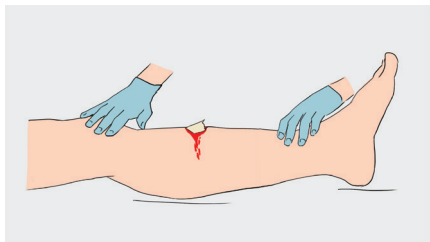
Нагахь санна ахь хъайна зє хилларг дІасалело дагахь вєлахь, дІахІоттає даІахк екѣелла меттиг, шинашца я духарна тІехула дІахІиттийначу импровизацин гІирсашца.

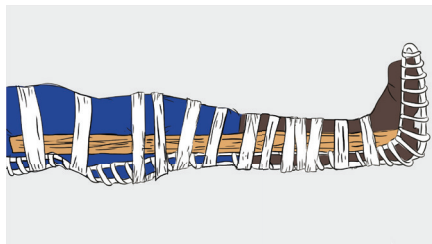
Иммобилизаци йо лакхахь а, лахахь дІасакѣаьстинчу меттигна.

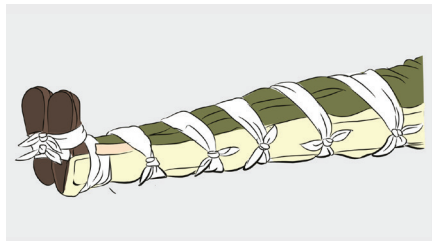
Иммобилизацин гІирс санна лело мегар ду шинаш я нийса готта хІуманаш: дечиг, пандарш, линейкаш, эчиг асанаш, фанера, картон, и.д.кх.а. Цул тІаьхьа шинаш дІахІотто еза бинташца я лєнтаца. Нагахь санна дІасакѣаьстича, духарна а, мачашна а тІехула шинаш дІахІоттає.

Схъайиллина кегІаларш хилча, даІахкийн кегий дакъош арадовлчу меттигашкахь шинаш хІотта я ца еза.

Шина ерриг йохаллехъ (кегйарийн теглан доцург) меженашна тге члогла длатоха еза бинтаца, амма тгех члогла ца еза, ций лелар ца талхош. Лаха меже екъаелча, шина а аглор шина хлотта я еза.

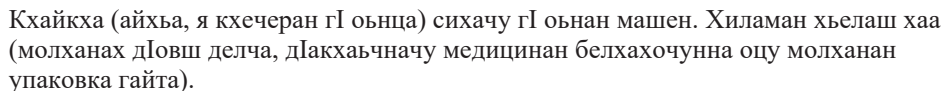
Нагахъ санна шинаш я импровизаци йина глирсаш бацахъ, лазийна ког меттахбаккха йиш ю, иза могуш болчу когах дла а хьарчийна, ткъа куьг деглах дла а хьарчийна.

Гипотермих ларве лазийнарг, дуккха а йовха мерза маларш ло.

6.2.1. Кийрахь дѳовш делча, багахула хьалхара гѳо даран кеп.

6.2.1. Кийрахь дѳовш делча, багахула хьалхара гѳо даран кеп.

Нагахь санна лазийнарг кхетамчохь велахь, 5-6 стака хи мала а кховдаде, меттан орам те ши пӀелг а таӀош, Ӏеттор кхайкха де. Ӏеттор хиллачул тӀаьхьа, кийра хи мали, юха а Ӏеттор кхайкха де. Кийра цӀанбешдолу хин барам хила беза 2,5—5 литр. Кийра цӀанбар дан деза хи «цӀена» хиллалц.

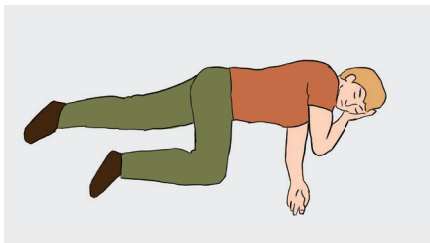

Нагахь санна цомгашниг кхетамчуьра ваьлла велахь, къаста де, цуьнан йозуш йоцу садеIар а./я ций лелар а дуй.

Нагахь санна зе хилларг кхетамчуьра ваьлла велахь, къастаде иза садогӀуш вуй, /я
пхенаш чухула цӀий ша-шех лелаш дуй.

КПР ян еза шен-шен садеІар меттахІотталц я медицинан белхахой схьакхаччалц.

Саделар метаклоттийначул тлабхьа (иза соьцуш дацахь), лазийнарг аглонца охьавилла. Медицинин сихаглодаран служба схьакхаччалц цуьнан саделарна тлехь терго латтае!

Зулам хилларг йовхачу юргланашца а, бедаршца а дла а хьарчийна.

6.2.2. Саделарца дловш долу хлуманаш длакхьчча хьалхара гю дар.

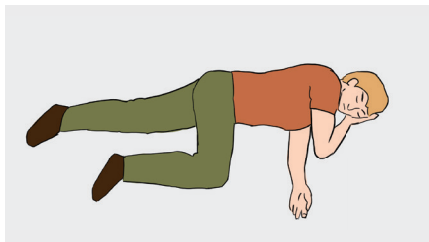
Хьуна а, зе хиллачуна а цхьа а кхерам ца хиларх тешна хила, зе хилларг кхераме йоцчу метте араваккха я кораш схьа а диллина, чоьна чохь мох бетташ хилита.

Углекислый газех дловш даларан билгалонаш: бляьрса лахдалар, лергаш чохь зевне хилар, корта лазар, теттор, кхетамчуьра валар, чкьор цийдалар. Цахь лелочу газех дловш даларан билгалонаш: коьртахь лазар хилар, корта хьийзар, лергаш чохь зевне хилар, теттор, цлеххьана дегламеженаш гелялар, дог длеттадалар алсамдалар, наб кхетар, кхетамчуьра валар, лаамаза хьатлар длакьстар, чкьор сирла (сийна) хилар, клорга са ца делдалар, пхенаш издар.

Нагахь санна дахаран билгалонаш яцахь, дІ адоло деза кардиопульмональни реанимаци. Кхайкха (хьайна я кхечеран гІ оьнца) сихачу гІ оьнан машен.

КПР ян еза шен-шен садеІар меттахІотталц я медицинан белхахой схьакхачалц.

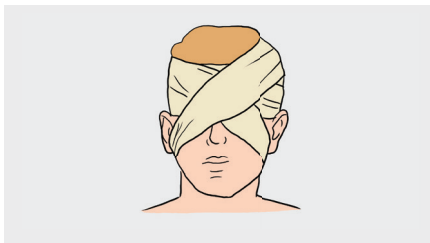

СадаІ ар меттахІ оттийначул тІ аьхьа (я нагахь санна садаІ ар латтийна хиллехь), лазийнарг стабилан агІ онан метте охьавилла;. Сихха медицинан гІ о кхаччалц хаддаза садеІ арна тІ ехь терго латтор.

6.2.3. БӀаьргашна зе хилча хьалхара гӀо.

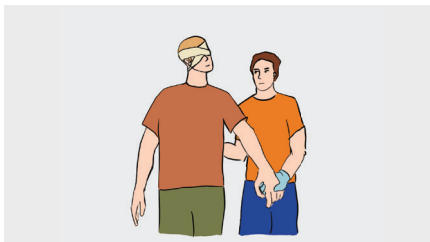

Нагахь санна бӀаьргашна химин агӀора ягорш хилча, я хийра хӀуманаш бӀаьргаш чу кхачахь, лерина пӀелгашца бӀаьргийн негӀарш дӀасадаржаде, цӀеначу хица (чоьнан температурехь дика хир ду) бӀаьргаш дика дӀадила деза. БӀаьргаш дӀацӀанадечу хенахь, цуьнан меран дцкъ тӀера, хьаж тӀе кхаччалц хи дӀадоьдуш хиларх тешна хила.

Шина а бѡѡргана тѡе бинт ехка (нагахъ ши бѡѡрг бинтца дѡа ца кѡевлина хилча, могуш волчу бѡѡрган хѡйзаро хѡйзар а, хѡакхаделлачу бѡѡрган лазар а хир ду)

Кхайкха (айхѡа, я кхечеран гѡѡнца) сихачу гѡѡнан машен.

Зулам хилларг шеца волчу стеган куыг лавцна бен лела ца веза!

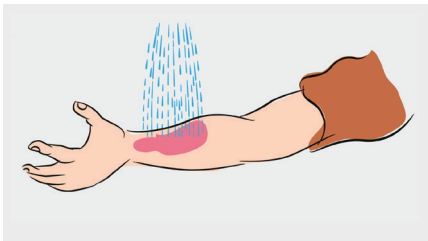
6.3. Йовхонаных вагаварна хѡалхара гѡѡ.

Цѡѡана а кхерамехъ ца хиларх тешна хила. Зулам хилларг саца а вина, лавтта охѡавилла.

Ягош йолу бедарш ышучу муълххачу а кепара даяйа (масала, стаг дIакъовла цIе ца йогIучу кIадийца).

Ягийна меттиг 20 минотехъ хица шелйо.

Дагоран лоппаргш ма схъаелла, чов тIера хийра хIуманаш я дIатесна бедарш ма дIаяха! Ягийначу метте стерильни бинт а ехка, бинтана тIехула шийла компресс йилла. Дукха хи ло.

Кхайкха (айхъа, я кхечеран гIоьнца) сихачу гIоьнан машен.

6.4. Йовхонан (малхан) зе хилча хьалхара гЮ.

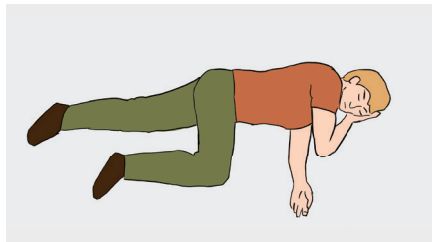

Нагахь санна йовхонан (малхан) зе хиларан билгалонаш гучуевллекх (деглан температура лакхаялар, шера сирла чкъор, корта лазар, дог лазар а, теттор а, корта хыйзар, гюрасизалла, кхетамчуьра валаран, дог Ювжор, дог сиха деттадалар а, садеIар а), лазийнарг шийлачу метте дехьаваккха, вентиляци еш йолу меттиг (ИндагIехь, дIадиллинчу коре).

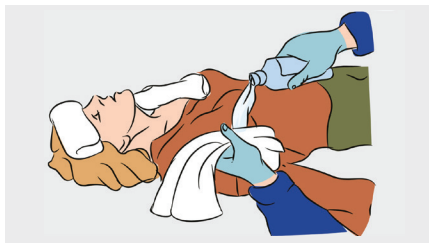
Нагахь санна дахаран билгалонаш яцахь, дIадоло деза кардиопульмональни реанимаци. Кхайкха (айхьа, я кхечеран гЮьнца) сихачу гЮьнан машен.

КПР ян еза шен-шен садеIар меттахЮттатц я медицинан белхахой схьакхаччалц.

СадаIар меттахЮттийначул тIаьхьа (я нагахь санна садаIар латтийна хиллекх), лазийнарг стабилан агЮнан метте охьавилла.

Сихха медицинан гЮ кхаччалц хаддаза садеIарна тIехь терго латтор.

Шийлачу хица яшйина полотенцаш (салфеткаш) коьрта тIе а, логах а ехка.

Конвульси йолчу хенахь гIортор е (амма тIетаIор ца магдо), лазийначун корта а, дегI а, уьш лазарх ларбеш.

Кхетам меттахIобттича, зе хиллачунна мала шийла хи ло.

6.5. Шелонах зе хилча хьалхара гЮ

Зулам хилларг йовхачу метте дехъаваккха.

Лазийна меженаш а, дегІан меженаш а йовхо латточу хІуманца (ватник, юргІа, духар) дІакъовла. Йовхо «чоьхъара» хила еза, пхенаш чура цІий лелар меттахІотталца.

Зе хилла меттигаш жигара йовхо латто ца еза (масала, йовхачу хи чу а йиллина), дІай-схъай хъекха а ца еза, массаж ян а ца еза, цхъа хІума тІе хъекха а ца еза!

Зулам хилларг юргІанашца дІа а хъарчийна, аьтто хилча, екъачу бедаршца хийца.

Дукха довха мерза маларш ло. Бовха кхача бала хъажа.

Къаьркъа далар магина дац!

Схайкха (айхъа, я кхечеран гЮьнца) сыхачу гЮьнан машен.

6.6. Т1ех шелвелча хьалхара г1о дар

Зулам хилларг йовхачу чоьне д1авига я лазийнарг вохве (йовхачу юрг1анца, орцан юрг1анца, духарца д1а а хьарчийна).

Кхайкха (айхьа, я кхечеран г1оьнца) сихачу г1оьнан машен.

Нагахь санна лазийнарг кхетамчохь велахь, цунна дукха а довха, мерза маларш ло. Бовха кхача бала хьажа.

Къаьркъа далар магина дац!

6.7. Ток тоьхча хьалхара г1о.

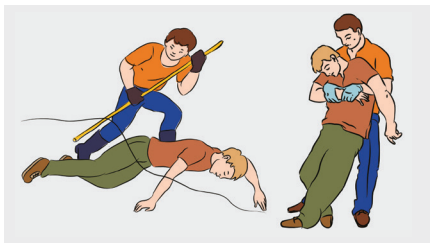

112 номерца орцан сервисашка з1е тоха.

Хьайн кхерамзалла ларье. Цу сохьта зе хиллачу стагах куьг ма Ютта, х1унда аьлча цуннах ток дехьаяла тарло.

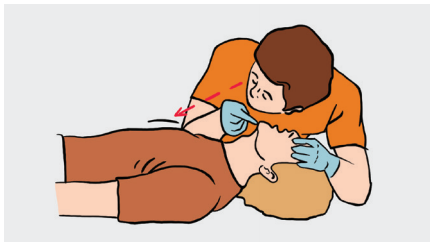
Аьтто балахь, ток д1аяккха - ц1ахь ток хилча, ток лоруш йолчу коммутаторца я автоматически д1акъовларан г1ирсаца хьайна дан мегар ду иза.

Балха т1ехь я лакхарчу напряженийн электросеташкахь ток тоьхча, орцан тобанаш схьакхачаре сатуьйсун 1ан деза. Лабттахь гуьллучу зе хиллачунна т1евоьдуш, кегий г1улчаш яха.

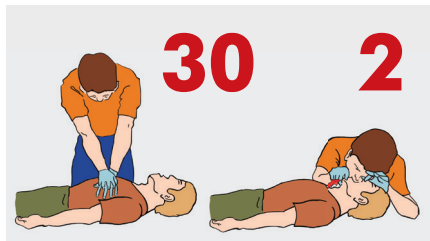

Зулам хиллачунна тгера тел дґадаккха хьажа, екьачу, ток дґасалела йиш йоцчу хґуманца (ґаса, пластик).

Зулам хилларг шен бедарх лаьцна лаххара а 10 метр генахь дґатарве, тел лаьтта хьакхалуш йолчу меттигера я напряжени кґел йолчу гґирсах.

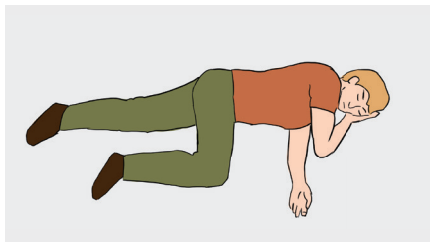

Ша-шена садеґар хилар кьастор.

Нагахь санна дахаран билгалонаш яцахь, дґадола деза кардиопульмональни реанимаци. Кхайкха (айхьа, я кхечеран гґоьнца) сихачу гґоьнан машен, нагахь санна и хьалха дина дацахь.

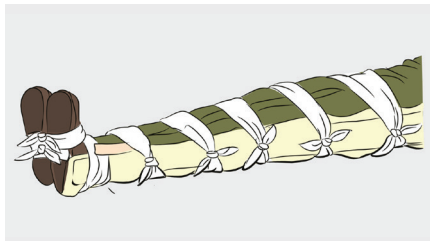
КПР ян еза ша-шен садеґар меттахґотталц я медицинан белхахой схьакхаччалц.

Садаґар меттахґоттийначул тґаьхьа (я нагахь санна садаґар латтийна хиллехь), лазийнарг стабилан агґонан метте охьавилла. Сихха медицинан гґо кхаччалц хаддаза садаґарна тґехь терго латтор.

6.8. Довш долчу дийнаташа катохча хьалхара гю дан кеп.

6.8.1. Саьрмико катохча хьалхара гю.

Катохча меженан лелар доза тохар. Нагахь санна катохна меттиг цхьана кога тIехь елахь, вукху когах дIа а ехка.

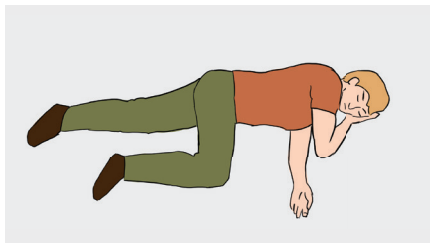

Нагахь санна хьайн куьг катохна делахь, хьайн дегIах а фиксаци йина, дIа а хьарчийна, дIахIоттаде иза. Катохначу метте шело йилла мегар ду.

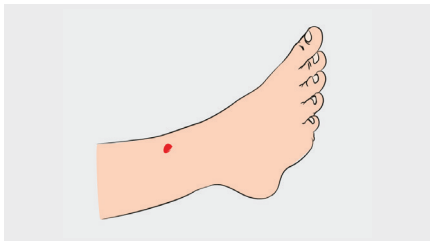
Нагахь санна дахаран билгалонаш яцахь, дIадоло деза кардиопульмональни реанимаци. Кхайкха (айхьа, я кхечеран гIоьнца) сихачу гIоьнан машен.

КПР ян еза ша-шен садеIар меттахIотталц я медицинан белхахой схьакхаччалц.

СадаІар меттахІоттийначул тІаьхьа (я нагахь санна садаІар латтийна хиллехь), лазийнарг стабилан агІонан метте охьавилла. Сихха медицинан гІо кхаччалц хаддаза садаІарна тІехь терго латтор.

6.8.2. Сагалматаша кьовзийча, ю тоьхча хьалхара гІо дар

Сагалматаша ю тоьхча, чевнна чуьра ю дІаяккха.

Ю тоьхначу метте шийла хІума йилла.

Нагахь санна аллерги хилахь, лор кхайкха веза.

Медицинин белхахо схьакхаччалц лазийначунна тІехь терго латтае.

6.9. Дог к1адделча хьалхара г1о дар.

Билгалонаш: бос байна хилар, ц1еххяна йоцчачу ханна дог к1аддалар. Меттахвер воцучу кепара, аг1онца сацаве лазийнарг, галстук парг1атъяккха, т1ехуларчу бедаран кач схьабаста, хечин доьхка малде, мачаш д1ааяха, ц1ена х1аваь хир долу аг1о латтае.

3-5 минотехь стаг кхетамчу вогл1уш вацахь, кхайкха (айхьа, я кхечеран г1оьнца) сихачу г1оьнан машин.

Мухха делахь а, дог к1аддаларан бахьана х1ун ду хьажа лoьрана т1еваха веза.

6.10. Хьалхара г1о дар конвульсиван хьелашкахь.

Билгалонаш: ц1еххяна, шен 1уналла дан йиш йоцуш, ритмехь пхенаш ийзор (конвульси), низамехь доцуш я цхьана ханна саде1ар сацар/кхетам д1абалар, багахь д1овш я чопанаш д1асайаржар, б1аьргаш д1акьовладалар, мотт чу эхкхар хила тарло.

Нагахь санна лазарш деана меттиг нислахь, лазийначунна г1ортор хили г1о де (нагахь иза охьавожуш хилахь), лазийначун корта а, дег1 а лаца (амма иза т1етелор мегаш дац), конвульси сан верг лазарх ларвеш.

Приступ чекхъяллачул тӀаьхьа, йоццачу хенахь кхетамчуьра вала тарло. Зулам хилларг шен агӀор дӀа а хӀоттийна, (я ша, я тӀехбовлучу нехан гӀоьнца) сихачу гӀоьнан машен кхайкха.

Муьлххачу хьолехь а, нагахь санна приступ йолуш хьал нислахь, лӀьраца дагавала веза.

7. Хьалха лӀьро яздина молханаш лелорехь зе хиллачунна гӀо дар.

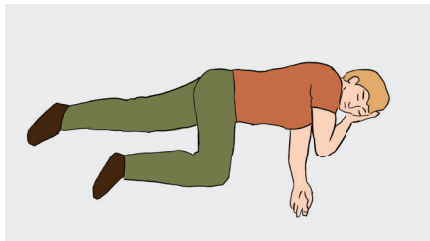
Цхьадолчу хьолашкахь, хьалххе билгалъяьхна цамгарш бахьана долуш, зе хиллачун хьал телхина хила тарло. Ишттачу хьолехь лӀьро хьалха яздина молханаш лело гӀо дан дезаш хила тарло.

Хьалхара гӀо деш (нагахь санна зе хилларг кхетамчохь велахь), цуьнан цхьа а цамгарш юй (масала, шекарца лазар, лакхара/лахара цӀийца йолу давлени, иштта кхидӀа а...) хатта, хаддаза цхьа а молханаш молу цо. Зулам хиллачунна муха хета (цамгар бахьана долуш), хӀинца молханаш лело оьший цунна, хатта.

ГӀо де молха схьаэца, иза мала.

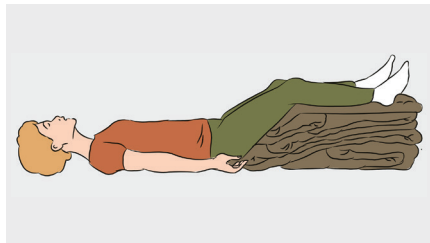
Кхайкха (шайга я кхечеран гӀоьнца) сихачу гӀоьнан машен. Зулам хиллачу стеган хьолан терго яр.

8. Лазийнарг меттахвер воцучу кепара, агӀонца сацавар.

Меттахвер воцучу кепара, агӀонца сацавар:

- Лазийнарг кхетамехь вацахь.
- Сих-сиха Ӏеттавеш велахь.
- Букь багийначу хьолеахь.

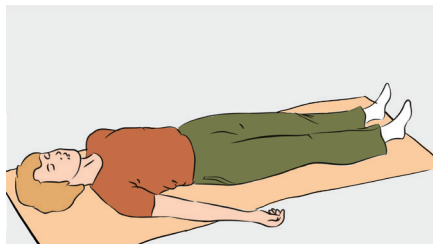
Когаш голашкахь саттийна а, лакха хъалаайъина а болуш охъавилар.

- Гай лазийна велахь.
- Дукха цӀий дӀаихна велахь я кийрахь цӀий обхуш ду аьлла шеконаш елахь.

Охъахайна я дӀатовжийна хилар.

- Накха болу меттиг лазийна елахь.

Нийсачу ч1ог1ачу метте букъя т1е охъавилар.

- Букъядаб1ахк лазоран шеконаш елахъ.

9. Психологически г1о дар.

Психологически г1о дар

(кхид1а еша къаьстина листовкехъ я тхан сайта т1ехъ).

